

Робоча програма «Сценічна майстерність (сценічна мова, сценічний рух)» для студентів галузі знань 02 Культури і мистецтво, спеціальність 025 «Музичне мистецтво», освітній рівень: перший (бакалаврський).

Розробник: Дикий Д.В., старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу

Протокол від «б» вересня 2017 року № 1

Завідувач кафедри академічного та естрадного вокалу

_____ (Мережко Ю.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.	5
3. Програма навчальної дисципліни.	7
4. Структура навчальної дисципліни.	10
5. Навчально-методична картка.	11
6. Теми практичних занять.	12
7. Самостійна робота.	12
8. Індивідуальні завдання.	12
9. Методи навчання.	13
10. Методи контролю.	13
11. Методичне забезпечення.	16
12. Рекомендована література.	16
13. Інформаційні ресурси.	17

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Нормативна (за вибором)
	Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»	
Модулів – 5	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Рік підготовки 1-й
Змістових модулів – 5		Семестр 1-й
Загальна кількість годин – 150		Аудиторних 57 год.
		Практичні 57 год.
		Самостійні 27 год.
		Вид контролю: МК – 6 год.,
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: 1-й семестр – 3.		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Дисципліна «Сценічна майстерність (сценічна мова, сценічний рух)» входить до курсу спеціальних дисциплін.

Зміст курсу обумовлений сучасними розробками проблем сценічної майстерності, теорією творчої діяльності, роботами в галузі мистецтвознавства і музично-театральної практики.

Мета курсу – формування системи практичних вмінь і навичок володіння сценічною культурою, засвоєння елементів виконавського мистецтва, удосконалення культури мови майбутнього артиста.

Завдання курсу:

- усвідомлення суті і функцій вчень К.С. Станіславського;
- оволодіння знаннями закладеними в основах практик К.С. Станіславського, Є.Б. Вахтангова, А.В. Ефроса, Г.О. Товстоногова та ін..;
- опанування знань і умінь, необхідних для роботи у театралізованих заходах, шоу-програмах, концертах;
- формування досвіду емоційного і свідомого ставлення до слова як головного засобу сценічної дії;
- оволодіння досвідом творчої діяльності в галузі сценічної майстерності видатних митців вокального мистецтва ХХ-ХХІ ст.
- набуття навичок сценічного мистецтва.

Методи роботи курсу «Сценічна майстерність (сценічна мова, сценічний рух)» обираються відповідно до учбової теми і залежать від індивідуальних цілей кожного студента.

Форми роботи – самостійна робота студентів, консультації викладача.

Засоби навчання – аудіо-, відеоматеріали, підручники і навчальні посібники, методичні рекомендації і вказівки.

Формою контролю знань студентів з курсу «Сценічна майстерність (сценічна мова, сценічний рух)» є проведення рейтингового контролю - залік.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: видатних митців сценічного мистецтва;

- вчення К.С. Станіславського про етику і дисципліну;
- особливості роботи на сцені;
- власні індивідуальні недоліки і шляхи їх усунення.

вміти:

- дотримуватись вимог сценічної поведінки;
- правильно налаштовуватись на сценічну дію, роботу;
- користуватись вправами для розвитку індивідуальної особистості;
- застосовувати на практиці отримані знання з сценічної та акторської майстерності;
- користуватися спеціальною літературою;
- здійснити аналіз власного виконання вправ і результатів самостійної роботи.

Протягом проходження даного курсу у студентів мають бути сформовані наступні **програмні компетентності**: загальні та фахові (спеціальні).

Загальні

Інформаційна:

- здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань.

Методологічна:

- здатність визначити малодосліджені аспекти у професійній галузі, які є актуальними для розвитку вокального та сценічного мистецтва;
- розуміння методології театрального мистецтва.

Самоосвітня:

- розуміти сутність і соціальну значущість своєї майбутньої професії, виявляти до неї стійкий інтерес.
- здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку.

Фахові (спеціальні)

Здатність (до):

- самостійної роботи з творами різних жанрів, відповідно до програмних вимог;
- аналізу здобутків європейської та національної сценічної майстерності;
- ведення навчально-репетиційної роботи;
- акторської роботи на сценічному майданчику, в навчальних постановках;
- здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного і особистісного розвитку;
- здатність моделювати на практичних заняттях основні види діяльності артиста-вокаліста.

Програмні результати навчання

- Цілісно і грамотно сприймати і виконувати музичні твори, самостійно освоювати сольний і ансамблевий репертуар (відповідно до програмних вимог).
- Працювати в колективі, ефективно спілкуватися з колегами, керівництвом;
- Володіти сценічною майстерністю, культурою усного та писемного мовлення, професійною термінологією;
- Здатність до самореалізації та розкриття особистісного творчого потенціалу, професійного лідерства та успіху, самоосвіти і самовдосконалення.

3. Програма навчальної дисципліни.

I СЕМЕСТР.

Модуль I.

Змістовний модуль 1. Основи сценічної майстерності.

Тема 1. Творча атмосфера.

Загальне поняття атмосфери в житті та у театральному мистецтві. Режисер, актор, сценарист, художник, композитор як творці атмосфери вистави для глядача.

«Бути вагітним роллю» за К.С. Станіславським. Атмосфера як взаємозв'язок актора з глядачем. Атмосфера і акторське виконавство. Атмосфера як простір, що живить творчу активність актора.

Приклади М. Чехова про роль атмосфери у розкритті змісту драматичного твору. Внутрішня динаміка атмосфери.

Атмосфера як засіб репетиційного процесу.

Тема 2. Робота актора над собою.

Колективна творчість як ансамбль театального мистецтва.

Творча самоорганізація артиста-вокаліста.

Сценічна та життєва правда. Комунікативні функції театального мистецтва.

К.С. Станіславський про етику сценічної творчості та дисципліну.

К.С. Станіславський про природу людини та специфіку сценічної творчості.

Елементарні закономірності органічної дії на сцені як сутність сценічної майстерності.

Модуль II.

Змістовний модуль 1. Елементи акторської майстерності.

Тема 3. Сприйняття.

Комплексне оволодіння елементами внутрішньої техніки актора, реалізоване в дії на основі вчення К.С. Станіславського і Вл.І. Немировича-Данченка.

Сприйняття навколишнього життя, мистецтва, літератури в широкому сенсі, сприйняття сценічного події - в вузькопрофесійному сенсі.

Розвиток довільного сценічного уваги в реальній та вигаданій площині. Увага як засіб добування творчого матеріалу. Вправи на кола уваги, сценічну увагу. Спостереження за трудовими навичками, за фізичним самопочуттям, за характером сприйняття.

Тема 4. Звільнення м'язів.

Поняття «зажим». Особливості стану людини. Фізичний, психологічний та психофізичний зажим. Особливості роботи по усуненню зажимів. Озброєння та

визволення артиста від штампів.

Музично-пластичні вправи: «релаксація», «медитація», «пластиціювання», «театральний алфавіт», «зроби що-небудь» та ін..

Поняття «пам'ять фізичних дій». Виконання елементарних вправ на пам'ять фізичних дій: «передача предметів», «пересування предметів», «стіна» та ін..

Тема 5. Сценічна уява.

Різниця між уявою та фантазією. Робота по удосконаленню уяви та фантазії. Мнемотехніка. Вираження емоцій виразними засобами тіла.

Поняття «кінолента бачень». Особливості сценічного бачення між актором та артистом, артистом-вокалістом, танцівником.

Створення індивідуального тренінгу для удосконалення сценічної майстерності. Поняття «тренінг».

Тема 6. Взаємодія.

Відчуття партнерства. Взаємодія артиста з глядачем. Взаємодія зі сценічним простором.

Виконання тренінгових вправ: «на довіру», «контактна імпровізація», «притягнути увагу», «одна казка» та ін..

Тема 7. Правила поведінки на сцені.

Елементи мізансценування. Відкрита поза. Подача тіла, жестів, очей. Особливості роботи на камеру. Особливості роботи з костюмом. Чистота. Правило поваги до сцени – збереження таїнства. Дисципліна, порядок виходу на сцену під час гри. Правило коректності допомагати один одному.

Техніка безпеки. Правила пожежної безпеки. Основні вимоги до сценічного майданчика. Етапи дій виконавців в непередбачуваних умовах. Вправи на розвиток кмітливості, аутотренінгу.

Модуль III.

Змістовний модуль 1. Імпровізація.

Тема 1. Імпровізаційне самопочуття.

Антреприза. Психологія й техніка актора-імпровізатора. Вільний прояв імпровізаційного мислення.

Вправи на удосконалення акторських якостей - уміння існувати, вірно самопочуття й здатність ним управляти, малюнок ролі, взаємодія з партнером.

Досвід використання імпровізації К.С. Станіславським, В.Е. Мейерхольдом, Е.Б.Вахтанговим.

Тема 2. Характерність.

Важлива проблема психологічного життя образу - не випадкові зовнішні прикмети особистості. Нерозривний зв'язок між внутрішнім світом людини і всім його зовнішнім, життєвим виглядом.

Творча скарбниця – спостережливість. Вміння працювати з характеристиками закладеними в тексті.

Модуль IV.

Змістовний модуль 1. Інші прояви сценічної майстерності.

Тема 3. Слово на сцені.

Значення правильної вимови (орфоепія) на естраді (сцені). Свистячі, шиплячі і сонорні звуки.

Основи роботи над дикцією. Гігієна мовного апарату.

Робота над текстом. Дотримання чіткої свідомості в мові. Розмітка мовних тактів. Глибина аналізу змісту фрази. Ударні слова.

Тема 4. Пісня як закінчений драматичний твір.

Зрима пісня - інсценування пісні, як вид сценічного уявлення, має свої закони і принципи. Ідейно-тематичний аналіз. Задум змісту пісні. Музика основа сценічно-пластичного рішення пісні.

Особливості роботи над різним жанрами пісенної творчості. Виявлення та різновиди конфлікту.

Модуль V.

Змістовний модуль 1. Сценічна дія.

Тема 5. Музично - сценічні етюди.

Музична і ритмічна організованість пластичного і словесного малюнка ролі. Фантазування актора в напрямку надзавдання і наскрізного дії ролі. Продумування цілого ряду додаткових обставин: хода, ритм і темп кроків, вираз обличчя, характер рухів, як він відноситься до людей, як сприймає місце дії і т.п.

«Я» в запропонованих обставинах автора. Формування програмних компетентностей відбувається на базі навчальної лабораторії виконавської майстерності.

Тема 6. Пошук виконавської манери.

Виконавська манера при створенні сценічного образу музичного твору. Етюдна робота.

Тренування елементів органічного дії: увага, уява, ставлення, свобода м'язів, за матеріалами певної ролі.

Тема 7. Створення сценічного образу артиста-вокаліста

П'ять основних принципів системи К.С. Станіславського: життєвої правди; ідейної активності мистецтва, який знайшов своє вираження у вченні про надзавдання; дії, як збудника сценічних переживань і основного матеріалу в акторському мистецтві (вчення про дію); органічності творчості актора; творчого перевтілення актор в образ.

Пошук та аналіз світових та українських сценічних образів артистів-вокалістів відбувається на базі навчальної лабораторії виконавської майстерності, на сцені Інститут мистецтв (ауд. 208).

4. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	інд	с.р.	м.к.		Л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I СЕМЕСТР.												
Модуль I.												
Змістовний модуль 1. Основи сценічної майстерності.												
Тема 1. Творча атмосфера.	2		2									
Тема 2. Робота актора над собою.	10		6		4							
Модульний контроль.						1						
Разом.	12		8		4							
Модуль II.												
Змістовний модуль 1. Елементи акторської майстерності.												
Тема 3. Сприйняття.	4		2		2							
Тема 4. Звільнення м'язів.	6		4		2							
Тема 5. Сценічна уява.	6		4		2							
Тема 6. Взаємодія.	9		6		3							
Тема 7. Правила поведінки на сцені.	4		2		2							
Модульний контроль.						2						
Разом.	29		18		11							
Модуль III.												
Змістовний модуль 1. Імпровізація.												
Тема 8. Імпровізаційне самопочуття.	8		6		2							
Тема 9. Характерність.	6		4		2							
Модульний контроль.						1						
Разом.	14		10		4							
Модуль IV.												
Змістовний модуль 1. Інші прояви сценічної майстерності.												
Тема 10. Слово на сцені.	6		4		2							
Тема 11. Пісня як закінчений драматичний твір.	8		6		2							
Модульний контроль.						1						
Разом.	14		10		4							
Модуль IV.												
Змістовний модуль 1. Сценічна дія.												
Тема 12. Музично - сценічні етюди.	8		6		2							
Тема 13. Пошук виконавської манери.	4		2		2							
Тема 14. Створення сценічного образу артиста-вокаліста.	3		3									
Модульний контроль.						1						
Разом.	15		11		4							
Разом за семестр.	84		57		27	6						

5. Навчально-методична карта дисципліни «Сценічна майстерність».

Разом: 90 годин, практична робота - 57 годин, самостійна робота – 27 години, модульний контроль – 6 годин.

Модулі	Змістовний модуль I				Змістовний модуль I								
Назва модуля	Основи сценічної майстерності.				Елементи акторської майстерності.								
Кількість балів за модуль	54				89								
Заняття	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Практичні 57 год.	8 годин				18 годин								
Назва навчального модуля (практичне заняття)	Тема 1. Творча атмосфера. Тема 2. Робота актора над собою. 1*4= 4 б. / 10*2=20 б. 24 б.				Тема 3. Сприйняття. Тема 4. Звільнення м'язів. Тема 5. Сценічна уява. Тема 6. Взаємодія. Тема 7. Правила поведінки на сцені. 1*9= 9 б. / 10*5=50 б. 59 б.								
Самостійна робота 5 балів	5б.				5б.								
Види поточного Контролю	Модульна контрольна робота 25 балів				Модульна контрольна робота 25 балів								

Модулі	Змістовний модуль I					Змістовний модуль I					Змістовний модуль I				
Назва модуля	Імпровізація.					Інші прояви сценічної майстерності.					Сценічна дія.				
Кількість балів за модуль	55					55					65				
Заняття	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Практичні	10 годин					10 годин					11 годин				
Назва навчального модуля (практичне заняття)	Тема 8. Імпровізаційне самопочуття. Тема 9. Характерність. 1*5= 5 б. / 10*2=20 б. 25 б.					Тема 10. Слово на сцені. Тема 11. Пісня як закінчений драматичний твір. 1*5= 5 б. / 10*2=20 б. 25 б.					Тема 12. Музично - сценічні етюди. Тема 13. Пошук виконавської манери. Тема 14. Створення сценічного образу артиста-вокаліста. 1*5= 5 б. / 10*3=30 б. 35 б.				
Самостійна робота 5 балів	5б.					5б.					5б.				
Види поточного Контролю	Модульна контрольна робота 25 балів					Модульна контрольна робота 25 балів					Модульна контрольна робота 25 балів				
Всього 318 балів, коефіцієнт – 3,18															

6. Теми практичних занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Творча атмосфера.	2
2.	Робота актора над собою.	6
3.	Сприйняття.	2
4.	Звільнення м'язів.	4
5.	Сценічна уява.	4
6.	Взаємодія.	6
7.	Правила поведінки на сцені.	2
8.	Імпровізаційне самопочуття.	6
9.	Характерність.	4
10.	Слово на сцені.	4
11.	Пісня як закінчений драматичний твір.	6
12.	Музично - сценічні етюди.	6
13.	Пошук виконавської манери.	2
14.	Створення сценічного образу артиста-вокаліста.	3
Разом:		57

7. Самостійна робота.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість Балів
1.	Робота актора над собою.	4	5
2.	Сприйняття.	2	
3.	Звільнення м'язів.	2	5
4.	Сценічна уява.	2	
5.	Взаємодія.	3	
6.	Правила поведінки на сцені.	2	
7.	Імпровізаційне самопочуття.	2	5
8.	Характерність.	2	
9.	Слово на сцені.	2	5
10.	Пісня як закінчений драматичний твір.	2	
11.	Музично - сценічні етюди.	2	5
12.	Пошук виконавської манери.	2	
Разом:		27	25

8. Індивідуальні завдання.

9. Методи навчання.

I. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом інформації:

- словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), пояснення, розповідь, бесіда;
- наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація;
- практичні: вправи;

2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача;

5) самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних тренінгів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- #### **1) методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).**

10. Методи контролю.

Навчальні досягнення з дисципліни «Сценічна майстерність (сценічна мова, сценічний рух)» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

У процесі оцінювання навчальних робіт застосовуються такі методи:

- усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- письмового контролю: ідейно-тематичний аналіз, дійовий аналіз художнього твору;
- методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Розрахунок рейтингових балів.

№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1.	Відвідування практичних занять	1	28	28
2.	Робота на практичних заняттях	10	14	140
3.	Самостійна робота	5	5	25
4.	Модульна контрольна робота	25	5	125
Базовий рейтинговий бал (коефіцієнт успішності) $318/100=3,18$				3,18
Підсумковий рейтинговий бал				100

Змістовний модуль №1			Змістовний модуль №2						Змістовний модуль №3			Змістовний модуль №4		
T 1	T 2	МК	T3	T4	T5	T6	T7	МК	T8	T9	МК	T10	T11	МК
11	13	25	11	12	12	13	11	25	13	12	25	12	13	25

Змістовний модуль №5				Самостійна робота	Кількість балів без коеф.	Коеф.	Сума
T12	T13	T14	МК				
13	11	11	25	25	318	3,18	100

T ... – теми змістових модулів.

Кількість балів за роботу з практичним матеріалом, під час виконання самостійної і індивідуальної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань з практичної роботи;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання;
- самостійність виконання;
- креативний підхід;
- ініціативність.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками.
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімальний можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1 – 34 балів	Незадовільний з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Критерії оцінювання

Оцінка «**відмінно**» (**90-100 балів**) – ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

Оцінка «**дуже добре**» (**82-89 балів**) – ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні неточності.

Оцінка «**добре**» (**75-81 балів**) – ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.

Оцінка «**задовільно**» (**69-74 бали**) – ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою

літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх самостійно.

Оцінка «**достатньо**» (**60-68 балів**) – ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.

Оцінка «**незадовільно**» (**35-59 балів**) - виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

11. Методичне забезпечення.

- робоча навчальна програма;
- навчально-методична література, цифрові носії інформації;
- технічні засоби навчання (аудіо-, відеоапаратура, комп'ютер, реквізит).

12. Рекомендована література.

Базова.

1. Азы актерского мастерства / сост. Е. Р. Ганелин. – СПб. : Речь, 2002. – 239 с.
2. Альшиц Ю.Л. Тренинг forever! / Юрий Леонович Альшиц. – М. : ГИТИС, - 248 с.
3. Захава Б. Е. Мастерство актера и режиссера / Б. Е. Захава. – М. : ГИТИС, 2008. – 430 с.
4. Гиппиус С. В. Актёрский тренинг. Гимнастика чувств / С. В. Гиппиус. – СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 377 с. : ил. – (Золотой фонд актёрского мастерства).
5. Грачова Л. В. Тренінг внутрішньої свободи. Актуалізація творчого потенціалу. - Спб . : Видавництво «Мова » , 2005 . - 60 с.
6. Кнебель М.О. О действенном анализе пьесы и роли / Мария Кнебель. - М. Мистецтво, 1959.
7. Станіславський , К.С. Зібрання творів. У 9 -ти т. Т.1 . Моє життя в мистецтві / К. С. Станіславський . Предисл. О.Н.Ефремова М. : Мистецтво , 1988. - 622с .

Допоміжна.

1. Пави П. Словарь театра / П. Пави ; пер. с фр. ; под ред. Л. Боженовой. – М. : ГИТИС, 2003. – 514 с.
2. Мочалов Ю. Композиция сценического пространства. Поэтика мизансцены.. Учеб.пособие для учеб. заведений культуры [Текст] / Юрий Александрович Мочалов. — М.: 1981. — 239 с.
3. Станиславский К.С. Актёрский тренинг [Текст] / Константин Сергеевич Станиславский. — М.: АСТ; АСТ Москва: Полиграфиздат; СПб, 2010.
4. Элькис Г.Я. О пластическом тренаже актёра [Текст]: из опыта педагога /

Г.Я. Элькис. — К.: Мистецтво, 1986. — 115 с.

5. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура : навч. посібник / М. В. Кордон. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 584 с.

13. Інформаційні ресурси.

1. Прийоми акторської майстерності та імпровізаційні вправи на заняттях із сценічного руху як одна з умов самореалізації учнів вокально-хорового відділення: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/37435
7. Книги, статті, учебники по мастерству актера, сценической речи, сценическому движению, истории театра: <http://www.krispen.narod.ru/knigi.html>
3. Спільноти та групи соц.. мереж <https://www.facebook.com/vnesten/>